

Stanisław Korenik

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

KSZTAŁTOWANIE SIĘ NOWYCH REALIÓW GOSPODARCZYCH NA POCZĄTKU XXI WIEKU

Streszczenie: W artykule omówiono procesy i zjawiska, które towarzyszą kształtowaniu się nowego ładu gospodarczego. Scharakteryzowane zostały sieci gospodarcze, pojęcie globalizacji, gospodarki opartej na wiedzy oraz gospodarki kreatywnej. Ponadto w artykule wskazano na różnice między GOW a gospodarką kreatywną.

Słowa kluczowe: globalizacja, sieci, gospodarka kreatywna.

Jedną z istotniejszych cech współczesnej gospodarki jest nasilająca się intensywność zmian oraz towarzyszący temu procesowi wzrost turbulencji. Zmiany te występują we wszystkich dziedzinach życia społeczno-ekonomicznego. Rozwój przestrzenny cechuje się coraz większą złożonością wynikającą ze wzrostu otwartości życia społeczno-gospodarczego przy pogłębiającej się specjalizacji, rozszerzającej się wielopodmiotowości oraz zróżnicowaniu układów funkcjonalno-przestrzennych. Otwartość życia społecznego i gospodarczego skutkuje wzrostem mobilności ludności i przemieszczaniem się dóbr oraz nasilającą się dynamiką cywilizacji informacyjnej, czego efektem są nowe wzorce zachowań przełamujące dotychczasowe systemy wartości. Pogłębiająca się specjalizacja naukowa i zawodowa rozwija zdolności twórcze społeczeństwa, umożliwiając posługiwanie się w coraz większym stopniu zaawansowaną technologią. Specjalizacja wpływa bezpośrednio na podniesienie jakości i konkurencyjności, wymuszając daleko idące reformy w zakresie edukacji, organizacji produkcji i służb publicznych. Ponieważ nie wszystkie jednostki przestrzenne w sposób podobny dostosowują się do tych dynamicznych zmian, powoduje to narastanie dysproporcji w poziomie ich rozwoju. To zróżnicowanie pogłębia się w wyniku zjawiska polaryzacji wywołanej różnym stopniem podatności elementów przestrzeni na absorpcję nowoczesnych osiągnięć działalności człowieka. W konsekwencji we współczesnej przestrzeni obserwuje się zjawisko zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Równoczesne upodmiotowienie się społeczności poszczególnych elementów przestrzennych (regionów, gmin, powiatów) powoduje, że są one coraz bardziej zainteresowane kształtowaniem procesów rozwoju.

W różnego rodzaju opracowaniach i środkach masowego przekazu wskazuje się na kilka procesów i zjawisk towarzyszących kształtowaniu się nowego ładu gospodarczego, wymienia się tutaj sieci gospodarcze, globalizację, gospodarkę opartą na wiedzy i gospodarkę kreatywną, poniżej zostały one przedstawione.

M. Castells w książce pt. *Koniec tysiąclecia* stwierdza, że na przełomie wieków uwidocznił się nowy świat, którego początki sięgają lat 70. XX wieku, a który przejawia się w nowej strukturze społecznej – społeczeństwie sieci. Podstawą tych przemian, wręcz „rdzeniem”, jest technologia informacyjna, która powoduje że „usieciwienie stało się dynamiczną, samoeksplodującą formą organizacji aktywności ludzkiej”¹. To właśnie w latach 70. XX wieku zaczął się tworzyć nowy technologiczny paradygmat mający swoje źródło w zastosowaniu technik informacyjnych². Według M. Castellsa, cechy stanowiące podstawę paradygmatu technologii informatycznej są następujące:³

1) są to technologie działające na informacje (czyli podstawowym surowcem jest informacja),

2) wszechobecność wpływu nowych technologii,

3) logika sieci w kontaktach,

4) elastyczność,

5) łączenie się poszczególnych technologii w wysoce zintegrowany system.

Ukształtowanie się sieciowego modelu funkcjonowania gospodarki jest wynikiem złożonych i zależnych od siebie procesów i zjawisk. Niewątpliwie należy zgodzić się, że jednym z takich zjawisk był, jak wskazuje M. Castells, paradygmat technologii informatycznych. Jednak samo stworzenie możliwości tworzenia się określonych form organizacyjnych nie jest równoznaczne z ich zaistnieniem. Aby taka konieczność wystąpiła, musi się to opłacać, być bardziej efektywne niż inne formy. Formę sieciowej współpracy między różnego rodzaju jednostkami wymusiła postępująca globalizacja, duże i skokowe zmiany, niepewność, turbulencja, szybki wzrost różnorodnych transakcji, narastające zróżnicowanie produktowe i usługowe. W wyniku zjawiska globalizacji okazało się, że specyficzne wymagania wielu lokalnych rynków stają się elementem rynków globalnych. Aby jednostka mogła funkcjonować w tak skomplikowanej rzeczywistości gospodarczej, w której równocześnie narasta zarówno różnorodność, jak i złożoność, koniecznością okazała się elastyczność zachowań. To właśnie elastyczność ogranicza niepewność będącą permanentną cechą współczesnych układów gospodarczych. Podmioty, które zaczęły kooperować z innymi, często w sposób niesformalizowany, według dotychczasowych zasad, wykorzystując przy tym zaawansowane technologie informatyczne, odnosiły sukces w wyniku efektów synergii. Te nowe formy kooperacji umożliwiały dostęp do informacji, umiejętności czy technologii, których dana jednostka nie posiadała,

¹ M. Castells, *Koniec tysiąclecia*, PWN, Warszawa 2009, s. 336.

² M. Castells, *Spoleczeństwo sieci*, PWN, Warszawa 2008, s. 23.

³ Tamże, s. 79, 80.

a pozyskanie ich było zbyt kosztowne. W efekcie oprócz dotychczasowych form organizacji gospodarki, tj. mechanizmu rynkowego i hierarchii, pojawiła się nowa forma – sieci gospodarcze. W porównaniu z wymienionymi formami nowa wykazuje wiele zalet, zaliczyć do nich można „rozłożenie ryzyka na wielu partnerów, unikanie dublowania nakładów przez poszczególne jednostki dzięki wnoszeniu różnorodnych zasobów przez inne jednostki, większą elastyczność (...), szybszy dostęp do nowych informacji i technologii”⁴. Morfologia sieci odpowiada więc turbulentnym, wzrastającym w sposób trudny do określenia, a przy tym różnorodnym i niemożliwym do uporządkowania oraz żywiołowym interakcjom.

Sieci według Castellsa, obejmujące różne przejawy i dziedziny współczesnego życia, tj. kapitał, pracę, informacje, rynki, społeczności, miasta, regiony, łącząc przez technologie określone miejsca i ich społeczności, wykluczając inne miasta, regiony, a nawet całe kraje, które nie przedstawiają określonej wartości w globalizującym się świecie, ulegają wykluczeniu. Castells określa te obszary mianem „czwartego świata”⁵. W efekcie globalne sieci selektywnie łączą wybrane regiony, przy czym miejsce w sieci nie jest zapewnione raz na zawsze, należy mieć określoną wartość akceptowaną przez uczestników w sieci, aby móc w niej funkcjonować. Sieć staje się więc trzecią, obok rynku i hierarchii, formą organizacyjną działalności gospodarczej. Przy czym, mimo współzależności (*interdependence*) oraz wzajemności świadczeń (*reciprocity*), sieci nie są demokratyczne, nie występuje też w nich symetryczność, gdyż zawsze jest jednostka (jednostki) dominująca, odgrywająca ważniejszą rolę w funkcjonowaniu sieci, jednak należy pamiętać, że nigdy nie jest to dominacja pełna.

Nowa gospodarka, której kształtowanie obserwujemy coraz wyraźniej, charakteryzuje się tendencją do polaryzacji poziomu rozwoju, tj. wzrostu nierówności. Jak to stwierdza M. Castells, daje się zauważyć „jednoczesny wzrost zarówno góry, jak i dołu skali społecznej”⁶. Zjawiskiem postępującym w globalizującym się świecie jest delegimizacja państwa⁷. Wydaje się, że państwa przetrwają w jakiejś formie organizacyjnej, jednak sieć będzie pozbawiać je suwerenności (przykładem może być UE).

W nowych relacjach gospodarczych, według M. Castellsa, innowacja jest głównym źródłem produktywności, a wiedza i informacja stanowią podstawę procesu gospodarowania, to zaś powoduje, że wykształcenie staje się kluczową cechą pracy. To sprawia, że osoby, które nie są w stanie nieustannie podnosić kwalifikacji, ulegają marginalizacji⁸. W coraz większym stopniu następuje usieciowienie wszystkich elementów życia. Nowe reguły gospodarcze przejawiały się przejściem od produkcji masowej do produkcji elastycznej, nakierowanej na określonego zindywidualizo-

⁴ R. Domański, A. Marciniak, *Sieciowe koncepcje gospodarki miast i regionów*, KPZK PAN, Studia Tom CXIII, Warszawa 2003, s. 14.

⁵ M. Castells, *Koniec tysiąclecia*, wyd. cyt., s. 337.

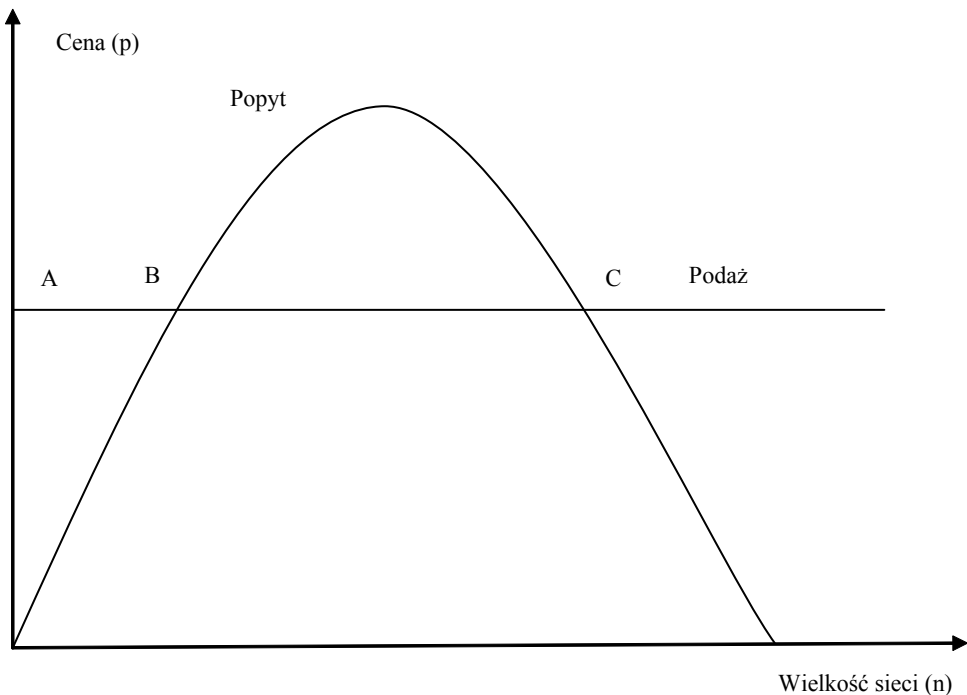
⁶ Tamże, s. 344.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże, s. 344, 345.

wanego odbiorcę (rynek), w którym jakość odgrywa istotną rolę. Ekonomia skali (*economies of scale*) zastąpiła ekonomię różnorodności (*economies of scope*). M. Castells wskazuje, że tak jak okres masowej produkcji miał swój archetyp, tj. Forda T, a w zasadzie sposób organizacji pracy przy jego produkcji, tak gospodarce sieciowej można przypisać model Cisco jako globalny sieciowy model biznesu⁹.

„Według badań „*Grown Up Digital*”, pokolenie sieciowe dużo bardziej niż poprzednie pokolenia ceni sobie innowacyjność, swobodę działania, możliwość personalizacji i adaptowania przedmiotów i usług oraz współpracę z innymi. Osoby aktywnie uczestniczące w kulturze dużo częściej swobodnie wykorzystują zastane treści – co umożliwiają im technologie cyfrowe”¹⁰. Produkcja obywatelska jako nowy rodzaj pojawia się przede wszystkim w sieci i staje się przejawem nowego wymiaru sektora społecznego, wynika to z faktu radykalnego zredukowania kosztów dystrybucji informacji i wiedzy. Ta nowa forma przez niehierarchiczne kooperacje, motywacje inne niż finansowe staje się alternatywą dla komercyjnego tworzenia dóbr niematerialnych.

Rys. 1. Punkty równowagi dóbr sieciowych

Źródło: H. Varian, *Economics of Information Technology*, University of California, Berkeley 2003, s. 32.

⁹ M. Castells, *Spółczesność sieci*, wyd. cyt., s. 173.

¹⁰ *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2009, s. 347.

Użyteczność sieci zależy od liczby jej użytkowników – efekty sieci mają charakter popytowy i zależą od liczby jej uczestników, w odróżnieniu od efektu skali, który ma charakter podażyowy. W praktyce sieć wykorzystuje te dwa efekty, co powoduje, że kształt krzywej popytu na dobro oferowane w sieci przybiera postać paraboli. W efekcie wyróżnia się trzy punkty równowagi między popytem a podażą w sieci: A, B i C. Przy czym A jest to punkt porażki, B punkt niestabilnej równowagi, gdzie popyt może się cofnąć do A lub podążyć do C, w tym kierunku po przekroczeniu B zaczyna działać efekt synergii w postaci sprzężenia zwrotnego, pojawiają się nowi uczestnicy sieci i występuje tzw. reakcja łańcuchowa, w konsekwencji efekt sieci zostaje zwielokrotniony i osiągamy punkt stabilnej równowagi C (zob. rys. 1).

Sieci łączą wiedzę, zasoby, umiejętności jednostek w nich funkcjonujących, co pozwala realizować zadania niemożliwe do osiągnięcia w pojedynkę. W strukturze sieciowej nie funkcjonują hierarchiczne formy regulacji działalności. Elastyczność i niebywała zdolność do rekonfiguracji powoduje, że sieć, adaptując się do skomplikowanego i turbulentnego otoczenia, ciągle zmienia się przez rekonfigurację własnej struktury oraz wchodzenie w nowe powiązania albo rezygnację z części funkcjonujących. W takich warunkach granica sieci ma charakter płynny i zatarty, występując tylko tam, gdzie jest to niezbędne do osiągnięcia określonego celu, na pozostałych wymiarach może wręcz nie występować.

Tworzące się w efekcie sieci powodują, że w stosunku do funkcjonowania jednostek gospodarczych coraz powszechniej stosuje się podejście sieciowe (*network approach*)¹¹. W tym podejściu zwraca się uwagę na zinternalizowanie¹² podmiotów gospodarczych przez ciągłe ustalanie wzajemnych relacji i ich upowszechnianie w różnych formach. Wydajność sieci (*networking capability*) ulega ciągłej zmianie, gdyż jako kategoria dynamiczna rozrasta się wraz z poszerzaniem się sieci kontaktów (*contact network*) i budowaniem nowych relacji oraz inicjowaniem nowych powiązań.

Globalizacja

Charakterystyczna u progu XXI wieku jest postępująca globalizacja, skutkująca zmianami m.in. w funkcjonowaniu jednostek w gospodarce, w tym jednostek przestrzennych. Szczególnie szybko procesy globalizacji zachodzą w ekonomii – tworzy się gospodarka globalna. Jej przejawem jest zwiększająca i pogłębiająca się współzależność zjawisk gospodarczych w skali całego globu przy równoczesnej deregulacji poszczególnych narodowych systemów gospodarczych, co z kolei sprzyja

¹¹ N. Daszkiewicz, *Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce*, SPG, Gdańsk 2004, s. 54-56.

¹² Internalizacja – uwewnętrznienie, przyswajanie sobie w okresie rozwoju, świadomie albo nieświadomie, norm, wartości, poglądów, zasad społecznych, zahamowań, motywów działania, wzorców kulturowych (rodziców, grup społecznych itp.), funkcjonujących później jako system indywidualny.

swobodnemu przepływowi kapitału i technologii (w tym innowacji). Można stwierdzić, że globalizacja umożliwia, a w niektórych sytuacjach wręcz implikuje zmiany w procesach gospodarczych, tworzące w efekcie nową globalną gospodarkę opartą na ultranowoczesnych technologiach. Globalizacja jest zatem traktowana jako jedna z głównych przyczyn powstania nowej gospodarki, takiej, w której dominujące stają się usługi, znaczne inwestycje w czynniki produkcji niematerialne (*intangibles*) i łączący się z tym wzrost zatrudnienia w wiedzochłonnych sektorach gospodarki (tj. związanych przede wszystkim z technologiami informatycznymi i telekomunikacyjnymi). Kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego, w którym do rangi priorytetowego czynnika produkcji urasta wiedza, prowadzi do głębokich przeobrażeń we wszystkich dziedzinach życia społeczno-gospodarczego.

„Globalizacja przebiega jednocześnie w wielu dziedzinach życia i jest stymulowana przez odrębne, lecz przenikające się różnego rodzaju działania dokonywane w tym samym czasie w różnych sferach aktywności człowieka (społecznej, ekonomicznej czy politycznej)”¹³.

Według Amerykańskiej Krajowej Rady Wywiadu (NIC), największymi beneficjentami globalizacji są takie społeczności, które mają dostęp do najnowszej technologii teleinformatycznej, korzystają z niej w pełni, a dodatkowo szybko adaptują nowe rozwiązania w tej dziedzinie¹⁴. Należy pamiętać, że globalizacja przejawia się także w unifikacji postaw i zachowań, w tym wzorców konsumpcyjnych. Takie zmiany mają charakter nie tylko ilościowy, ale też jakościowy. Według K. Kucińskiego, globalizacja przejawia się¹⁵:

- wzrostem znaczenia kapitału intelektualnego (ludzkiego i strukturalnego),
- gwałtownym rozwojem ICT (technologii informatyczno-telekomunikacyjnej), który skutkował rewolucyjnymi zmianami informacyjno-komunikacyjnymi,
- narastającą liberalizacją wielu dziedzin życia społeczno-gospodarczego,
- postępującym umiędzynarodawianiem się rynku światowego i towarzyszącym temu wzrostem korporacji transnarodowych.

Definicji globalizacji jest w literaturze bardzo dużo, wynika to także z faktu, że zjawisko to występuje we wszystkich dziedzinach życia, jednak bez względu na ujęcie będzie ona miała po pierwsze wymiar gospodarczy. W efekcie globalizacja jest wynikiem ujednoczenia, stapiania się narodowych systemów gospodarczych i tworzenia się jednej gospodarki światowej. Niewątpliwie najdalej postępuje ona na rynkach finansowych, co można było zaobserwować w czasie kryzysu finansowego z okresu 2008/2009. Jednak globalizacja, jak już było wspomniane, jest to proces, który obecnie trwa i odciska się na wszystkich dziedzinach życia człowieka. Ponie-

¹³ *Zachowania podmiotów rynkowych w warunkach globalizacji*, red. M. Malinowska, B. Kucharska, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006, s. 16.

¹⁴ *Mapping the Global Future*, Report of the National Intelligence Council's 2020, Projekt, Pittsburgh, December 2004, s. 11

¹⁵ K. Kuciński, *Gospodarka współczesnego świata. Wielka encyklopedia geografii świata, t. XVI*, Wydawnictwo „Kurpisz”, Poznań 1999, s. 247.

waż jest to zjawisko obiektywne, to ma ona konsekwencje zarówno negatywne, jak i pozytywne.

Gospodarka oparta na wiedzy (GOW)

„Rewolucja technologiczna, rozwój nowoczesnych technologii komputerowych, te-
leinformatycznych wyznacza dziś tło życia gospodarczego oraz jest rusztowaniem
przebiegu procesów o charakterze globalnym (...) Globalizacja wiedzy i technologii
stworzyła podstawę do nowego typu gospodarki – opartej na wiedzy”¹⁶. Zmiany te
mają charakter zarówno ilościowy (szybkość przekazywania informacji), jak i jako-
ściowy (nowe sposoby przekazywania informacji). „Żadne narzędzie nie zdetermi-
nowało dotychczas życia bardziej niż komputer i sieć oraz wszystko, co ma z nimi
związek, odwrócił on tendencję, zgodnie z którą kolejne media były coraz łatwiejsze
w użyciu, dlatego że jest interaktywny”¹⁷.

Mianem GOW – gospodarki opartej na wiedzy (*Knowledge – Based Economy*),
określa się gospodarkę przełomu wieków XX i XXI. Jest to nowy model gospodarki,
w której rozwoju za decydujący zasób wytwórczy uznaje się wiedzę¹⁸. GOW funk-
cjonuje na podstawie pełniejszego wykorzystania zasobów wiedzy i innowacyjności
oraz rozwoju technologii dotyczącej przede wszystkim szybkiego i taniego dostępu
do informacji¹⁹.

Za „klasyczną”, według K. Piech, definicję GOW uchodzi ta zaprezentowana
przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD – Organization for
Economic Cooperation and Development) w 1996 r. Mówi ona o gospodarce opartej
na wiedzy jako o gospodarce bezpośrednio opartej „na produkcji, dystrybucji
i użyciu wiedzy i informacji”. Według A. Giddensa, gospodarkę opartą na wiedzy
można zdefiniować jako „typ gospodarki, której rozwój i wzrost zależy od pomy-
słów, informacji i różnorodnej wiedzy. W warunkach gospodarki opartej na wiedzy
większość zatrudnionych nie pracuje przy produkcji i dystrybucji dóbr materialnych,
ale zajmuje się projektowaniem, opracowywaniem strategii rozwoju, marketingiem,
sprzedażą i świadczeniem usług. Ich pracę można określić jako przetwarzanie in-
formacji. Gospodarka oparta na wiedzy w decydującej mierze polega na nieustają-

¹⁶ Z. Przygodzki, *Wiedza jako nowy czynnik lokalizacji działalności gospodarczej w kontekście procesów integracji i globalizacji*, [w:] *Polska w rozszerzonej Unii Europejskiej – uwarunkowania i perspektywy rozwoju*, Tom 2, red. M. Klamut, E. Szostak, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1071, AE, Wrocław 2005, s. 192.

¹⁷ K. Krzysztofek, M.S. Szczepański, *Zrozumieć rozwój – od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002, s. 170.

¹⁸ J. Babiak, *Wiedza i innowacyjność we współczesnej gospodarce*, [w:] *Fundusze Europejskie a innowacyjność polskiej gospodarki*, red. J. Babiak, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2008, s. 17.

¹⁹ E. Skrzypek, *Rola wiedzy we współczesnym zarządzaniu*, [w:] *Polskie firmy wobec globalizacji*, red. A. Sitko-Lutek, PWN, Warszawa 2007, s. 96.

cej wymianie informacji i opinii oraz na potężnym potencjalne nauki i techniki”²⁰. Gospodarkę opartą na wiedzy można zatem rozumieć jako taką, która bazuje na produkcji i dystrybucji produktów wiedzy. Cechą charakterystyczną jest to, że w gospodarce tej „... wiedza jako taka (nakłady i stan wiedzy) staje się ważniejszym czynnikiem determinującym tempo rozwoju i poziom rozwoju gospodarczego od nakładu i stanu oraz wolumentu środków trwałych”²¹. Według K. Piecha, gospodarka ta bazuje na²²:

- 1) kapitale ludzkim,
- 2) systemie innowacji oraz przedsiębiorczości tworzącej podstawę do kreacji nowej wiedzy,
- 3) technologiach teleinformatycznych ułatwiających dyfuzję wiedzy,
- 4) instytucjach władzy publicznej (zarówno państwowej, jak i samorządowej), stwarzających warunki rozwoju powyższych dziedzin.

Wynika z tego, że idea GOW egzemplifikuje się w przekrojach edukacyjnych (społeczeństwo wiedzy), systemie innowacji i systemie instytucjonalno-prawnym. W takich realiach gospodarczych międzynarodowe przepływy technologii i inwestycji koncentrują się w przeważającym stopniu między krajami wysoko rozwiniętymi, dając im przewagę w zakresie poziomu technologii, atrakcyjności produktów, sprawności cech systemowych i organizacyjnych.²³ Można zatem spostrzec, że jest to samonapędzający się mechanizm, gdzie postęp w jednej dziedzinie dynamizuje inne i umożliwia przez to dalszy rozwój postępu technologicznego.

W krajach słabo rozwiniętych poziom GOW jest niski na skutek czynników, takich jak²⁴:

- 1) długoletnia stagnacja w zakresie innowacyjności i unowocześniania gospodarki,
- 2) niedocenywanie roli nauki dla rozwoju nowoczesnej gospodarki, czego wyrazem są niskie nakłady na rozwój badań naukowych,
- 3) słaba baza wiedzy technologiczno-innowacyjnej i mały postęp jej wytwarzania zarówno w instytucjach i ośrodkach naukowych, jak i w przedsiębiorstwach,
- 4) brak zdolności i warunków do absorpcji takiej wiedzy z zagranicy,
- 5) zbyt małe znaczenie kapitału zagranicznego jako nośnika innowacji,
- 6) nieefektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego.

²⁰ A. Giddens, *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 399.

²¹ L. Zienkowski, *Gospodarka „oparta na wiedzy” – mit czy rzeczywistość?*, [w:] *Wiedza a wzrost gospodarczy*, red. L. Zienkowski, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2003, s. 15.

²² K. Piech, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarcza krajów Unii Europejskiej w kontekście współczesnej roli wiedzy i innowacji*, [w:] *Konkurencyjność Polski w procesie pogłębiania integracji europejskiej i budowy gospodarki opartej na wiedzy*, red. T. Michalski, K. Piech, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2008, s. 252.

²³ K. Porwit, *Cechy gospodarki opartej na wiedzy (G.O.W.), ich współczesne znaczenie i warunki skuteczności*, [w:] *Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XXI wieku*, Komitet Badań Naukowych, Warszawa 2001, s. 111-112.

²⁴ Z. Chojnicki, T. Czyż, *Aspekty regionalne gospodarki opartej na wiedzy w Polsce*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2006, s. 22-23.

Koncepcja tworzenia się gospodarki opartej na wiedzy (*knowledge-based*), zwanej inaczej gospodarką napędzaną wiedzą (*knowledge-driven economy*), jako nowego paradygmatu gospodarowania, oparta jest na takich podstawowych wyróżnikach, jak²⁵:

- akceleracja tworzenia wiedzy,
- wzrost znaczenia kapitału niematerialnego,
- innowacyjność jako działalność priorytetowa,
- rewolucja w zasobach wiedzy.

Jak wynika z rozważań na temat nowej GOW, jednym z istotniejszych jej przejawów jest kształtowanie się elastycznych, wybitnie horyzontalnych struktur gospodarczych, powszechnie określanych mianem sieci gospodarczych.

Gospodarka kreatywna

W literaturze przedmiotu pojawiają się nowe koncepcje stanowiące kolejny etap modyfikacji gospodarki opartej na wiedzy. Takie podejście reprezentuje np. R. Florida, który w swojej książce pt. *Cities and the Creative Class* z roku 2005 stwierdza wręcz, że kapitał kreatywny jako pochodna kapitału ludzkiego będzie odgrywał w nowym wieku ekonomii kreatywnej podstawową rolę i tylko te miasta, które potrafią zapewnić wysoką jakość życia, odniosą w tych nowych realiach sukces. Coraz częściej podnoszona jest teza, że wchodzimy w nową erę – erę gospodarki kreatywnej. Gospodarka kreatywna to taka, w której nowym czynnikiem produkcji staje się niematerialny zasób – kreatywność. Jak podkreśla A. Kukliński: „wizja promowania kreatywnej gospodarki europejskiej to jest wyzwanie o znacznie większej skali i wyobraźni aniżeli Strategia lizbońska”²⁶. W tabeli 1 przedstawiono podstawowe różnice między GOW a gospodarką kreatywną.

R. Florida, który w swoich badaniach zajmuje się rolą ludzi kreatywnych (twórczych) w rozwoju, stwierdził, że nastąpiło odwrócenie dotychczasowej zależności: dotąd to ludzie szli za gospodarką, a teraz gospodarka idzie za ludźmi, ale tylko za tymi, którzy są twórczy, wykonują funkcje atrybutowe, przy tym wzmacniające lub wręcz tworzące funkcje metropolitalne (są to przede wszystkim szefowie i eksperci wielkich korporacji finansowych, uczeni, twórcy, artyści)²⁷. Współczesne metropolie według tego autora stają się więc miastem kreatywnym, czyli takim miejscem, w którym lepiej się żyje, pracuje i korzysta z rozrywek. Jest to przy tym miasto świadome korzyści płynących z inwestowania w przedsiębiorczość i innowacyjność. W swoim dziele *The Rise of the Creative Class* podkreśla on, że w nowych realiach

²⁵ R. Różga-Luter, *Gospodarka oparta na wiedzy a rozwój regionalny na przykładzie regionu środkowego Meksyku*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004 nr 1(15).

²⁶ A. Kukliński, *Ku kreatywnej Europie XXI wieku*, http://www.pte.pl/pliki/doc/Ku_kreatywnej_Europie_art_dyskusyjny.pdf.

²⁷ „Sprawy Nauki” 2006 nr 5.

Tabela 1. Różnice między GOW a gospodarką kreatywną

Czynnik	Gospodarka oparta na wiedzy	Gospodarka kreatywna
Narzędzia	wiedza, informacje	kreatywność, wyobraźnia
Charakter zasobu, sposób ujmowania	stały	zmienny, procesowy
Zdolności	wykorzystywanie efektów wytwarzanych w drodze nowych kombinacji, używanie istniejących zasobów wiedzy	odkrywanie nowych zasad
Typ produktu	innowacje (bez przeskoku technologicznego)	innowacje z potrzebą przeskoku technologicznego
Kodyfikacja	wiedza skodyfikowana (gromadzona w publikacjach naukowych, dokumentach, patentach)	wiedza nieskodyfikowana, „cicha” (gromadzona w ludzkich umysłach lub procedurach organizacji)
Wiedza	podlega transformacji polegającej na opisie	nie poddaje się transformacji; nie jest możliwe użycie kodu, który umożliwi jej zmianę w informację
Systemy, procedury	wymaga precyzyjnie przygotowanego systemu, infrastruktury, procedur	nie wymaga precyzyjnie przygotowanego systemu, procedur; brak infrastruktury uniemożliwia swobodny przepływ kreatywności
Filary gospodarki	wiedza, wolność	wiedza, wyobraźnia, wolność
Ograniczenia	monopol, hermetyczność, asymetryczność wiedzy	bariery wewnętrzne w kapitale ludzkim, zmiana przyzwyczajzeń, zmiany w systemie edukacji

Źródło: M. Kaliński, *Państwo w kreatywnej gospodarce XXI wieku*, [w:] *Spółeczeństwo i gospodarka w Europie XXI wieku*, red. G. Wrzeszcz-Kamińska, Wyższa Szkoła Handlowa, Wrocław 2007, s. 113.

najbardziej dynamicznie rozwijać się będą miasta, gdzie będą chętnie przebywać najbardziej kreatywne, dynamiczne jednostki. Tymi miejscami są duże, atrakcyjne metropolie, które oferują swoim mieszkańcom wysoki standard życia, ciekawe rozrywki, swobodę realizowania siebie itp. – według niego charakteryzujące się cechami 3T: technologia, talent, tolerancja. Do tego typu miast zalicza on w USA okolice zatoki San Francisco, Boston, Seattle, Waszyngton.

Literatura

- Babiak J., *Wiedza i innowacyjność we współczesnej gospodarce*, [w:] *Fundusze Europejskie a innowacyjność polskiej gospodarki*, red. J. Babiak, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2008.
- Castells M., *Koniec tysiąclecia*, PWN, Warszawa 2009.
- Castells M., *Spółeczeństwo sieci*, PWN, Warszawa 2008.
- Chojnicki Z., Czyż T., *Aspekty regionalne gospodarki opartej na wiedzy w Polsce*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2006.
- Daszkiewicz N., *Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce*, SPG, Gdańsk 2004.

- Domański R., Marciniak A., *Sieciowe koncepcje gospodarki miast i regionów*, KPZK PAN, Studia Tom CXIII, Warszawa 2003.
- Giddens A., *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Kaliński M., *Państwo w kreatywnej gospodarce XXI wieku*, [w:] *Spółczesność i gospodarka w Europie XXI wieku*, red. G. Wrzeszcz-Kamińska, Wyższa Szkoła Handlowa, Wrocław 2007.
- Krzysztofek K., Szczepański M.S., *Zrozumieć rozwój – od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002.
- Kuciński K., *Gospodarka współczesnego świata. Wielka encyklopedia geografii świata, t. XVI*, Wydawnictwo „Kurpisz”, Poznań 1999.
- Kukliński A., *Ku kreatywnej Europie XXI wieku*, http://www.pte.pl/pliki/doc/Ku_kreatywnej_Europie_art_dyskusyjny.pdf.
- Mapping the Global Future*, Report of the National Intelligence Council's 2020, Projekt, Pittsburgh, December 2004.
- Piech K., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarcza krajów Unii Europejskiej w kontekście współczesnej roli wiedzy i innowacji*, [w:] *Konkurencyjność Polski w procesie pogłębiania integracji europejskiej i budowy gospodarki opartej na wiedzy*, red. T. Michalski, K. Piech, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2008.
- Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa lipiec 2009.
- Porwit K., *Cechy gospodarki opartej na wiedzy (G.O.W.), ich współczesne znaczenie i warunki skuteczności*, [w:] *Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XXI wieku*, Komitet Badań Naukowych, Warszawa 2001.
- Przygodzki Z., *Wiedza jako nowy czynnik lokalizacji działalności gospodarczej w kontekście procesów integracji i globalizacji*, [w:] *Polska w rozszerzonej Unii Europejskiej – uwarunkowania i perspektywy rozwoju*, Tom 2, red. M. Klamut, E. Szostak, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1071, AE, Wrocław 2005.
- Różga-Luter R., *Gospodarka oparta na wiedzy a rozwój regionalny na przykładzie regionu środkowego Meksyku*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004 nr 1(15).
- Skrzypek E., *Rola wiedzy we współczesnym zarządzaniu*, [w:] *Polskie firmy wobec globalizacji*, red. A. Sitko-Lutek, PWN, Warszawa 2007.
- Varian H., *Economics of Information Technology*, University of California, Berkeley 2003.
- Zachowania podmiotów rynkowych w warunkach globalizacji*, red. M. Malinowska, B. Kucharska, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006.
- Zienkowski L., *Gospodarka oparta na wiedzy – mit czy rzeczywistość?*, [w:] *Wiedza a wzrost gospodarczy*, red. L. Zienkowski, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2003.

FORMATION OF NEW ECONOMIC REALITIES AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

Summary: The article discusses processes and phenomena that accompany the formation of a new economic order. Economic networks, the concept of globalization, knowledge-based economy and the creative economy have been characterized. In addition, the article pointed out differences between the knowledge-based economy and creative economy.